

S O K F É L E .

102. Szám. Béts. December 20-dikán. (50) 1853

Emlékeztető Jegyzetek.

D e c e m b e r .

18 Dec. — 1751 † Anhalt-Dessau porosz orsz. nagy hadvezérei-
nek egyike. A' porosz ezredekben alig lesz olly katona, ki nem
beszélne örömmel az „alte Dessauer“ hős tetteiről. — 1812. Napo-
leon Parisban. Nézd 4 Dec.

19 Dec. — 1593. Egy 3000 emberből álló rabló 's pusztító
török tsapat megsemmisítették ma Skanitz mellett Horvátországban.
— 1809. Austria lakói tudósíttatnak, hogy minden ezüstöt haladék
nélkül át kell adni a' ts. k. pénztárnak.

20 Dec. — 1712. A' Svédek győzedelmeskednek Gadebusch-
nál a' Dánokon. — 1807. Napoleon adoptálja mostoha fiát. — 1813.
Az egyesült seregek Helvetiában.

Rajzolat a' Tuileriak kertéből Szent Lajos ünnepe.

(Emlény 1815-ből.)

Augustus 28-kán 1815-b. Páris lakói olly zajlangó
mozgásba jöttek, melly mostan félelmet 's rettegést
okozna, akkor pedig a' legélénkebb öröm jelenése
volt, és azért örömet gerjesztett tsak és reményt. Fran-
tziország régi ünnepe Szent Lajos napja derüle fel,
most az egyszer kettős érdekkal a' főváros lakóira néz-
ve, minthogy a' kettős ízben száműzött király tsalád
(familia) másodszer tere ma vissza Páris kevély falai
közé. Temérdek nép tódula öszsze a' királyi vár ker-
tében. Sok a' dologhoz értő, ki többször láta már
ilyest, 200,000-re tette számokat. Én is látni vágyván
a' népelet nyilatkozásit illy alkalommal a' sokasághoz
szövetkeztem. Valóban imposant vala a' látvány kivált
arra nézve, ki a' kert hátulsó részéről szemlélé a'

Toldalék a' M. Kurishoz.

102 (50)

hemzsegő embertömeget! És még a' frantzia nép mozékonysága, főkép a' felindulás illy idejében, mellyről a' hidegebb vérű éjszaki lakosnak képzelete sínts! A' szem előtt az emberi alakok, emberi artzulatok 's emberi viseletek legtarkább vegyülete terjede el, a' fület zugótengeri robajként verdeste iszonyú kiáltás, nevetés, szidalmazás, és örömujjongatás. Hogy könnyen át nem lehetne törni e' körön, azt a' kegyes olvasó el fogja hinni minden bizonyítás nélkül. Mi, én és barátom, el valánk azonban határozva, hogy megpróbáljuk e' keserű utat oldalbordáink rovására 's szemeink javára, bátran 's állhatatosan nyomulánk előre. Útunk három éghalajton, ha tsillagászi kifejezéssel élni szabad, vezet e' bennünket keresztül. A' régió mellybe először jutánk, szellős, világos vala 's eléggé tágas a' mozdulásra. Itt tántzolt, danolt, ugrándozott, ivott 's zivódott a' sokaság, mintha az igazi tziel nem is tartoznék reá, és a' ki nem tudta, nehezen találhatott volna a' dolog valódi velejére. De hamar megváltozott a' scena; minél tovább törtünk, annál tömöttebb volt a' tolongó sokaság 's annál hajosb lett a' tagok szabad használása, tsak lassudan tolhattuk lábainkat előbbre; kézzel zsebbe nyulni a' kendőért, melly a' tikkasztó hévségben tsaknem elkerülhetetlenül szükséges volt, éppen nem lehetett. Nevetés, örömkibálás helyett, melly az első stadiumban hallatszott, egészen más hangok verdesték most a' fület, t. i. káromkodások minden európai nyelven. A' német Schw—th, az olasz Maledetto, a' frantzia Sacre, az angol Goddam, de még az orosz Studti és a' magyar . . . lel . . . is harsoga most, mint az egyik, vagy másik földi oldalbordája vagy lábujjai jövének keserű érintésbe szomszédjának könyökével vagy sarkával. Egy félórányi úzás után e' szertelen embertengerben közelebb jutánk szörnyű

erőködésekkel a' nagy tzelhoz, t. i. a' várnak nagy tornáztához, melly a' kert felé nyilik. Itt az egész királyi tsalád mutogatá magát, megette udvarának egyik része álla nevetséges feszes öltözetben, tsupa sápadt vásott emigrans artzok, nagy ellenzetben azon erőtelt táhorkormánnyal (Generalstab) mellytől környelve jelene meg előbb itt Napoleon. A' király tsalád maga az idegeure nem nagy bényomási tön. XVIII Lajos legjobban imponalt még, noha kövérsége és podagrája miatt mozdulatlan üle itt. Monsieur (a' németülnek fatalis hangzatu, tsak nem azt mondám, morgadalmas konoklatu szó), az utóbbi X Károly a' karzat mellett álla 's erőtlen kézzel kapkoda a' felvetett koszorúk után, oldalvást fia álla az Angoulêmei hertzeg, soha sem láttam még olly épen semmit sem sejdítettő artzot 's rajta egy örökös mosolygást párosulva olly gögös, vonatokkal, mintha a' jó Isten az egész világot egyedül érette teremtette volna. Felesége a' szerentsétlen XVI Lajos leánya, sexu femina, ingenio vir, egy ugyan nem szép de érdeklő aszszony erős artzvonatokkal, mellyek kétségbe vehetetlenül nagy eltökéltséget sejdítettetek. De mindenki elijede tőle, ha megszólamla, mert szava felette kemény, és károgo vala. — Berry hertzegnek ifjú virágzó képe vala kellemes vidám vonásokkal, az egész tsalád szeretetre legméltóbb tagja ő vala, a' nép is legjobban kedvelte őt; feleségét meg nem láthattam, sajnálom pedig most, mivel olly nagy hirre kapott. Minél közelebb jutánk a' galeriához annál nagyobb lön a' kiabálás. Itt a' harmadik körben minden kalap és sapka, minden fejér keszkenő mozgásbau vala, az igazi vagy a' mesterkelt lelkesedés Óh és Áhjai a' megerőtetett tüdő utolsó erejével kiabálva eltölték a' léget, a' menydörgés robajjával hangzott el időről időre a' *vive le roi, vive ez*

vagy az, emez és amaz! Mindenik, t. i. ki elég szerentsés vala ezen állásra vergődni, szerette volna a' ditső személyek figyelmét magára vonni. Tapsolt azért itt, ugrált, ujjongatott mindenki, hogy alázatosságát 's készségét valamikép kimutassa. Az egész sokaságból leginkább egy törpe ötlött szemembe, egy emberke, ki Jean Paulként még maga magának sem ért térdig, nem hogy nagyobb embereknek. A' kis jószág szerentsésen eljuta az első helyre, itt állá most 's tsak nem olly magasra ugrála, mint maga vala és úgy hányá veté hoszszú, száraz karjait, hogy aggódni lehetett, hogy elröpülnek tőle. Elunván a' dolgot útat kerestünk visszafelé 's most valami sokkal érdeklőbbre találtunk. Előttünk t. i. két már elaggott, bajuszos altiszt tört útat; az egyik, egy igazi régi gárdista alak, ki talán petit corporal-jával Egyiptust, Spanyol, Olasz 's Oroszországot is megjárta, így dörmögött bajtársának fülébe: *Que ces grénouilles font de vâcarme!* (Hogy rekegnek ott azok a' békák!) *L' empereur remplissait toute la galerie lui seul, car sa glorie étoit avec lui!* A' tsászár maga töltötte bé az egész tornáztot, mivel ditsősége vele volt.)

Pinkay.

A' selypségről.

A' selypség vagy selypítés olyan szóllásbeli hiba, melly szerént a' selypek némelly nehezetske kiejtésű betűket nem tudnak kimondani, hanem más könnyebb kimondásúakra változtatnak által a' kimondásban. Némelly emberek selypsége az ő szólló eszközeiknek, különösen nyelveknek hibájából vagy erőtlenségéből származik; a' honnan a' két 's három esztendős kis gyermekek többnyire selyplitve beszélnek, míg szólló eszközeik a' gyakorlás által meg nem erősödnek. Má-

sokban a' selyplítésnek oka csak a' roszsz szokás, vagy pedig a' negédeskedés, melly szerént keresett lágy-sággal szeretnek kiejteni némelly durvább hangú betűket. Többféle nemei vagynak a' selypségnek, a' szerént, a' mint a' selypek vagy egyik vagy másik betűt nem tudják helyesen kimondani. Lássuk most a' selypségnek legközösesebb nemét.

Legtöbben vagynak olyan selypek, kik a' remegő és morgó r'betűt, mellyet Persius kutya betűnek (litera canina) nevez, nem tudják kimondani, nem tudván e' végre a' nyelvek hegyét rezegtetni. Ilyen selypek voltak a' többek közt Alcibiades, Aristoteles, Jul. Caes. Scaliger, Metellus Római Pontifex is egynehány hónapig gyötörte magát az r miatt, midőn arra készült, hogy a' Ceres temploma pompás felszentelése alkalmatosságával kimondhassa ezen szokat: *Opiferae Cereris*. Á'siában némelly puha szálló eszközű népek, nevezetesen a' Chinaiak, nem tudják az r betűt kimondani, hanem helyette l hangot szoktak ejteni, p. o. a' *Maria, Christus, crux* deák szokat így ejtik: *Málíja, Kiliszituszu, kuluszu*. A' Görögök Labdacismusnak (Ellezésnek vagy L-ezésnek) nevezték azt a' hibát, melly szerént valaki az r helyett, mint Alcibiades, l-ett ejtett. Nálunk is sok selypek l-et ejtenek az r helyett, a' *három forint* helyett *háloom folintot* mondván. Némelly emberek különös módon tördelve és tsörögve (schnarrend) ejtik ki az r-et, nem a' nyelvek hegyét rezegtetvén, hanem a' lágy inynek a' torokba lefüggő végét, melly nyelvtsapnak neveztetik, és egy szőlőszemhez hasonló formájú. Ez által h hang hallik az r-rel öszve elegyedve, vagy ha az alatt a' nyelv hegye a' szájpádlás (kemény iny) első részéhez támasztatik, l hang elegyedik öszve az r-el; hihető hogy így ejtik Á'siában az Indusok a' magok lri és lra

betűiket. Vagynak olyan selypek is, kik mind az r mind az l helyett j hangot ejtenek, *három láda* helyett így szólván: *hájom jáda*. Sok Magyar kis gyermekek, midor beszélni kezdenek, így mondják ki az r és l hangokat, némelylek pedig ezek helyett valóságos ly hangot ejtenek, melly különböz a' j-től. Némelly éjszaki Améribai népek az r és l hangokat nem tudván kimondani, n-el tserélik fel azokat, a' kik tehát a' *három láda* helyett *hánom náda* szókat mondánának. Vagynak olyan selypek is, kik az r helyett sz vagy z hangot ejtenek, mint, az Erasmus megjegyzése szerént, némelly Párizsi fejer szeméylek, kik a' *Maria*, *ma mère* szók helyett *Masie*, *ma mère* szókat ejtenek. A' régi Rómaiak közt is sokan mondta a' *honor*, *labor*, *papor*, *Furius*, *Valerius* szók helyett *honos*, *labos*, *vapos*, *Fusius*, *Talesius* szókat.

Fő eszköz a' selypség hibájának megorvoslására a' nyelvnek és szájuak a' nehéz kimondású betűk és szók kiejtésében való húzamos gyakorlása. Hogy a' gyakorlás még a' természet hibáját is megorvosolhatja, bizonyítja a' Demosthenes példája, kiről meg van írva, hogy gyenge mellyű volt, és egyéb szóllásbeli hibái közt, eleinte a' maga kedves tudományjának, a' Rhetoricának első betűjét, az r-et, sem tudta kimondani. De gyakorlás által minden hibáit megorvosolta. Nevezetesen a' selypség megorvoslása végett apró követeket rakott szájába, és úgy mondott el sok verseket egymás után. Hogy pedig gyenge mellyének siket hangját erősítse, a' tenger partjára ment, és a' zúgó habok lármái közt valami beszédet mondott el erőltetett szózattal, néha pedig a' meredek hegyek oldalain mászkálva mondott el sok verseket. Ezt a' példát kell követni a' nehezen pergő nyelvűeknek, kivált az r-et kimondani nem tudó selypeknek. Jó ezeknek, ha egy

kis gömbölyű fát megolajozva vesznek a' nyelvek alá, vagy pedig egy medgy avvagy tseresznye magot tartanak a' nyelvek alatt, és úgy gyakorolják magokat a' nehéz kiejtésű szók kimondásában, kivált a' mellyekben sok r jő elő, p. o. *répa, retek, mogyoró, ritkán rikólt reggel a' sárga rigó.* Sz. J.

Jelentés az erdélyi PRÉDIKÁTORITÁR' folytatásáról.

Megjelenvén az I. Füzet, 's már egy nevetlen ismértetése is az Erd. - Híradó Octob. 19-kén 16 számú Társalkodójában, 's szinte egy napon, a' Kassai *Szemlelő* 20-dik Számu darabjában — tovább folytatása eránti kinyilatkoztatásomat megújítani szükségesnek láttam. Előfizetési első Jelentésem' kiadásakor, tzelom' tisztaságán kívül szinte minden egyéb ide tartozókra nézve bizonytalan válék: de tsak ugyan tett ígéretemet pontoson — 's ráfordított költségem' mind eddigi vissza nem nyeresével is, telyesitettem.

Megjelenik a' II-ik Füzet is e. f. Dec. végével, 's a' Kolo'svári új Vásár alkalmával szélyelküldöztethetik — Tartalmát teéndik Egyházi Beszédék: 1. Sz. Zsinati. 2. Felséges Fejedelmünk' 40 évi Uralkedésának öröminnepén. 3. A' Keresztyén Egyetértésről. 4. A' Nevelésről. 5. Agenda — betegnél Úr Vatsorája kiszolgáltatáskor. 6. Ertekezés: Miként kell használni a' mások munkáját? 7. Az Erd. Ev. Ref. T. Klerus' Schematismussa. 8. Előfizetők Nevei. 9. Fali- v. Hivatali Kalendárium egy iv tropapirossan nyomtatva az új Esztendőre.

E' szerént már telyesítve lesz egy része a' nevetlen ismértető kivánságának 's önnön ohajtásomnak is. Hogy pedig többeknek dolgozásai jelenjenek meg a' Tár'

következő füzetekben; azt jelesebb Egyházi Szónokaink tehetik, mire a' kiadótól megújított tisztelettel itt is felszollíttatnak.

A' T. T. Előfizetők' neveinek December végéig beküldése — mely helyekről ez még meg nem történt — mulhatatlanul szükséges arra, hogy a' II. Füzetben megjelenhessenek; az előfizetés árának pedig, mely a' kihirdetett 40 xr. Conv. pénzben marad, kezemhez vehetése, teendő lehettségessé az egésznek pontos megjelenését.

Azon reménységtől lelkesítve, hogy már nem csak első Jelentésem, de az I. Füzet is ismételtesé lehetett a' szomszéd Nemes Magyar Haza Fő Tisztel. Superintendentiáiban, bátor vagyok ezennel tisztelettel kérni a' tisztelt Superintendentiákbeli N. T. Esperest Urakat, méltóztassanak a' magok Egyházi kerületeikben, azon T. T. Férfiakon kívül, kiket első Jelentésemben is megkértem, az Előfizetés' gyűjtését előmozdítani. Az Egyházi Tisztviselők előtt ugyan is legtöbbször áll nyitva a' közlésre, pénz begyűjtésre, 's a' Kolégyomok' vagy Superintendentialis Gyűlések helyein letetésre: az hol a' kezemhez juttatásnak módja tudva lesz. Hálás tiszteletemen kívül, ezen Prédikátori Tárnak Pártfogóit, példányjaival is jutalmazni el nem múlatom.

Kolo'svárt October 29-kén 1833.

Salamon Jó'sef.
Theol. Professor.

R e j t e t t s z o .

Három elsőmmel végzed el
Mindenféle dolgot,
Közép tagom építi fel
Egészre szép házat,
Hossz' végtagom megolvasztják
A' mívészek 's úgy használják.
Szent Egészem békével
Számos években érd el!!!

A. F. B—ben.